

دانشکده پیام نور - کتابخانه مرکزی بخش نشریات	
شماره ثبت	P
شماره نشریه	۷۴۵
شماره رکورد	۸۶-۴۲

دانشگاه پیام نور
دانشکده علوم انسانی
گروه زبان شناسی و زبان انگلیسی

پایان نامه

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته زبان شناسی همگانی

موضوع

توصیف برخی ویژگی های واجی، ساخت واژی، و نحوی
گوش رودسری صحنه سرا

استاد راهنما

جناب آقای دکتر محمد دبیرمقدم

استاد مشاور

سرکار خانم دکتر بلقیس روشن

نگارش

محبوبه سمائی صحنه سرائی

سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵

کتابخانه مرکزی
بخش نشریات
پیام نور

۱۳۸۷ / ۱۲ / ۱۴

۱۵ ۵۳۸

تصویب نامہ

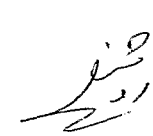
پایان نامہ تحت عنوان:

توصیف واجی ساخت واژی و نحوی گویش رودسری صحنہ سرائی

نمرہ: $\frac{۲۰}{۱۰}$ درجہ: $\frac{۲۰}{۱۰}$

تاریخ دفاع ۱۵ / ۱۲ / ۸۵

اعضای هیات داوران:

امضاء	ہیات داوران	نام و نام خانوادگی
	استاد راہنما	۱- آقای دکتر محمد دبیر مقدم
	استاد مشاور	۲- خانم دکتر بلقیس روشن
	استاد داور	۳- آقای دکتر سید مہدی سمائی
	نماینده گروہ	۴- سرکار خانم دکتر روشن

فهرست مطالب

الف	تقدیم به	۱
ب	تشکر و قدر دانی	۱
ج	چکیده	۱
د	نشانه های آوانویسی	۱
فصل اول: کلیات		
۲	۱-۱- مقدمه	۲
۴	۲-۱- اهداف پژوهش	۴
۴	۳-۱- روش پژوهش	۴
۵	۴-۱- جامعه آماری	۵
۶	۵-۱- پرسش ها و فرضیه های پژوهش	۶
۶	۶-۱- کلیاتی پیرامون روستای صحنه سرا	۶
۶	۱-۶-۱- موقعیت جغرافیایی منطقه (همراه با نقشه)	۶
۸	۲-۶-۱- ویژگی های فرهنگی و اجتماعی منطقه	۸
۸	۳-۶-۱- ویژگی های اقتصادی منطقه	۸
۸	۴-۶-۱- دین و زبان منطقه	۸
۸	۷-۶-۱- وجه تسمیه صحنه سرا	۸
۹	۸-۶-۱- مکان های تاریخی صحنه سرا	۹
۹	۹-۶-۱- اشاره هایی به تاریخ صحنه سرا	۹
۱۱	۷-۱- زبان، گویش، لهجه	۱۱
۱۱	۸-۱- موقعیت زبان گیلکی در میان زبان های ایرانی	۱۱
۱۲	۹-۱- موقعیت گویش رودسری صحنه سرا در میان دیگر گویش های زبان گیلکی	۱۲
۱۳	۱۰-۱- مروری بر پژوهش های پیشین در مورد زبان گیلکی	۱۳
۱۳	۱-۱۰-۱- پژوهش های محققان ایرانی	۱۳
۱۵	۲-۱۰-۱- پژوهش های محققان خارجی	۱۵
فصل دوم: نظام آوایی		
۱۸	۲- مقدمه	۱۸
۱۸	۱-۲- توصیف همخوان ها	۱۸
۱۸	۲-۱-۱- واج /p/	۱۸
۱۹	۲-۲-۱- واج /b/	۱۹
۲۰	۲-۳-۱- واج /f/	۲۰
۲۱	۲-۴-۱- واج /v/	۲۱
۲۱	۲-۵-۱- واج /t/	۲۱
۲۱	۲-۶-۱- واج /d/	۲۱
۲۲	۲-۷-۱- واج /s/	۲۲

۲۲	...../z/ واج	۸-۱-۲
۲۳	...../ʒ/ واج	۹-۱-۲
۲۳	...../ʒ/ واج	۱۰-۱-۲
۲۴	...../ɛ/ واج	۱۱-۱-۲
۲۴	...../j/ واج	۱۲-۱-۲
۲۴	...../k/ واج	۱۳-۱-۲
۲۵	...../g/ واج	۱۴-۱-۲
۲۵	...../x/ واج	۱۵-۱-۲
۲۵	...../q/ واج	۱۶-۱-۲
۲۵	...../h/ واج	۱۷-۱-۲
۲۶	...../?/ واج	۱۸-۱-۲
۲۷	...../m/ واج	۱۹-۱-۲
۲۷	...../n/ واج	۲۰-۱-۲
۲۷	...../l/ واج	۲۱-۱-۲
۲۷	...../r/ واج	۲۲-۱-۲
۲۷	...../y/ واج	۲۳-۱-۲
۲۸	..... طبقه بندی همخوان ها	۲۴-۱-۲
۲۹	..... توصیف واکه ها:	۲-۲
۲۹	..... واکه های ساده	۱-۲-۲
۲۹	..... /a/	۱-۱-۲-۲
۳۰	..... /e/	۲-۱-۲-۲
۳۰	..... /i/	۳-۱-۲-۲
۳۱	..... /o/	۴-۱-۲-۲
۳۱	..... /u/	۵-۱-۲-۲
۳۱	..... /ə/	۶-۱-۲-۲
۳۱	..... واکه های مرکب	۲-۲-۲
۳۲	..... /aw/	۱-۲-۲-۲
۳۲	..... /ow/	۲-۲-۲-۲
۳۲	..... /ay/	۳-۲-۲-۲
۳۲	..... /oy/	۴-۲-۲-۲
۳۲	..... /əy/	۵-۲-۲-۲
۳۲	..... /əw/	۶-۲-۲-۲
۳۳	..... ساخت هجا	۳-۲
	..... فصل سوم: صرف	
۳۹	..... مقدمه	۳-۳
۳۹	..... اسم	۱-۳

۴۰	..... حالات اسم.....	۱-۱-۳
۴۰	..... نشانه های جمع	۲-۱-۳
۴۲	..... نشانه های معرفه ساز.....	۳-۱-۳
۴۲	..... نشانه های نکره ساز.....	۴-۱-۳
۴۳	..... نشانه اضافه	۵-۱-۳
۴۴	..... نشانه مفعول	۶-۱-۳
۴۶	..... ضمیر	۲-۳
۴۶	..... ضمایر شخصی جدا	۱-۲-۳
۴۶	..... ضمایر فاعلی.....	۱-۱-۲-۳
۴۷	..... ضمایر مفعولی همراه «را» و «به»	۲-۱-۲-۳
۴۷	..... ضمایر مفعولی همراه «برای».....	۳-۱-۲-۳
۴۷	..... ضمایر ملکی	۴-۱-۲-۳
۴۸	..... شناسه های فاعلی.....	۲-۲-۳
۵۰	..... ضمایر متقابل.....	۳-۲-۳
۵۱	..... ضمایر مشترک.....	۴-۲-۳
۵۱	..... ضمایر اشاره	۵-۲-۳
۵۲	..... ضمایر پرسشی (پرسشواژه ها).....	۶-۲-۳
۵۲	..... ضمایر مبهم	۷-۲-۳
۵۳	..... صفت	۳-۳
۵۳	..... صفت ساده	۱-۳-۳
۵۳	..... صفت برتر	۲-۳-۳
۵۳	..... صفت برترین	۳-۳-۳
۵۴	..... صفت پرسشی	۴-۳-۳
۵۴	..... صفت عددی	۵-۳-۳
۵۵	..... صفت مبهم	۶-۳-۳
۵۵	..... صفت تعجبی.....	۷-۳-۳
۵۵	..... صفت فاعلی	۸-۳-۳
۵۵	..... /-on/ + ستاک حال	۱-۸-۳-۳
۵۶	..... /-əndə/ + ستاک حال	۲-۸-۳-۳
۵۶	..... /-a/ + ستاک حال	۳-۸-۳-۳
۵۶	..... /-kar/ + اسم	۴-۸-۳-۳
۵۷	..... /-gər/ + اسم	۵-۸-۳-۳
۵۷	..... صفت مفعولی	۹-۳-۳
۵۷	..... صفت اشاره	۱۰-۳-۳
۵۷	..... قید	۴-۳
۵۷	..... قید زمان	۱-۴-۳

۵۸	..... قید مکان ۲-۴-۳
۵۸	..... قید حالت ۳-۴-۳
۵۸	..... قید کیفیت و چگونگی (وصف) ۴-۴-۳
۵۹	..... قید مقدار ۵-۴-۳
۵۹	..... قید نفی ۶-۴-۳
۵۹	..... قید تأکید ۷-۴-۳
۵۹	..... قید ترتیب ۸-۴-۳
۶۰	..... قید شک ۹-۴-۳
۶۰	..... قید استثنا ۱۰-۴-۳
۶۰	..... قید تمنا و آرزو ۱۱-۴-۳
۶۰	..... قید پریشانی ۱۲-۴-۳
۶۱	..... عدد ۵-۳
۶۱	..... اعداد اصلی ۱-۵-۳
۶۱	..... اعداد کسری ۲-۵-۳
۶۲	..... اعداد ترتیبی یا وصفی ۳-۵-۳
۶۲	..... حروف اضافه ۶-۳
۶۳	..... /j i/ -۱-۶-۳
۶۳	..... /ham-ra/ -۲-۶-۳
۶۴	..... /ta/ -۳-۶-۳
۶۴	..... /me:n/ -۴-۶-۳
۶۴	..... /vasə/ -۵-۶-۳
۶۴	..... /sər/ -۶-۶-۳
۶۵	..... ۷-حروف ربط ۷-۳
۶۵	..... /və/ -۱-۷-۳
۶۵	..... /kə/ -۲-۷-۳
۶۵	..... /ham/ -۳-۷-۳
۶۵	..... /bal-kə/ -۴-۷-۳
۶۶	..... /?agə/ -۵-۷-۳
۶۶	..... /?amma / -۶-۷-۳
۶۶	..... ۸-اصوات ۸-۳
۶۶	..... ۹-فعل ۹-۳
۶۷	..... ۱-۹-۳ ساختمان مصدر
۶۸	..... ۲-۹-۳ انواع ستاک گذشته و حال
۶۸	..... ۱-۲-۹-۳ افعال با قاعده
۶۹	..... ۱-۱-۲-۹-۳ افعال منظم
۷۰	..... ۲-۱-۲-۹-۳ افعال نامنظم

۷۲	.....۲-۲-۹-۳-۳ افعال بی قاعده
۷۲	.....۱-۲-۲-۹-۳-۳ ستاک گذشته برابر با ستاک حال
۷۲	.....۲-۲-۲-۹-۳-۳ ستاک گذشته + تغییرات آوایی = ستاک حال
۷۴	.....۳-۹-۳-۳ ساختمان فعل
۷۵	.....۱-۳-۹-۳-۳ فعل ساده
۷۵	.....۲-۳-۹-۳-۳ فعل پیشوندی
۷۸	.....۳-۳-۹-۳-۳ فعل مرکب
۷۹	.....۴-۹-۳-۳-۳ وندهای تصریفی فعل
۸۴	.....۵-۹-۳-۳-۳ فرمول ساختمانی زمان های مختلف فعلی
۸۴	.....۱-۵-۹-۳-۳ فعل زمان حال
۸۵	.....۱-۱-۵-۹-۳-۳ حال اخباری
۹۱	.....۲-۱-۵-۹-۳-۳ حال التزامی
۹۳	.....۳-۱-۵-۹-۳-۳ حال مستمر (در جریان یا ملموس)
۹۶	.....۲-۵-۹-۳-۳ فعل زمان گذشته
۹۶	.....۱-۲-۵-۹-۳-۳ گذشته ساده (مطلق)
۹۹	.....۲-۲-۵-۹-۳-۳ گذشته استمراری
۱۰۱	.....۳-۲-۵-۹-۳-۳ گذشته نقلی
۱۰۳	.....۴-۲-۵-۹-۳-۳ گذشته التزامی
۱۰۵	.....۵-۲-۵-۹-۳-۳ گذشته بعید (گذشته دور)
۱۰۶	.....۶-۲-۵-۹-۳-۳ گذشته مستمر (در جریان)
۱۰۸	.....۳-۵-۹-۳-۳ فعل زمان آینده

فصل چهارم: نحو (مجهول سازی، سببی سازی، ترتیب کلمات)

۱۱۱	.....۱-۴-۱-۴-۱-۴ مجهول سازی
۱۱۱	.....۱-۱-۴-۱-۴ سیر تحلیل مجهول در تاریخ دستور زایشی-گشتاری
۱۱۹	.....۲-۱-۴-۱-۴ دیدگاه های گشتاریان پیرامون مجهول در فارسی
۱۲۰	.....۳-۱-۴-۱-۴ بررسی ساخت مجهول در گویش رودسری صحنه سرا
۱۲۱	.....۱-۳-۱-۴-۱-۴ تعریف کلی افعال معلوم و مجهول و انطباق آن در گویش
۱۲۲	.....۲-۳-۱-۴-۱-۴ توصیف ساخت مجهول در گویش در چارچوب اصول نظریه حاکمیت و مرجع گزینی
۱۲۵	.....۳-۳-۱-۴-۱-۴ ساخت های مجهول در گویش رودسری صحنه سرا
۱۲۶	.....۱-۳-۳-۱-۴-۱-۴ شکل اول: ترکیب اسم مفعول و فعل کمکی bo:-n
۱۳۵	.....۲-۳-۳-۱-۴-۱-۴ شکل دوم: ترکیب صفت و فعل کمکی bo:-n
۱۴۰	.....۳-۳-۳-۱-۴-۱-۴ ترتیب سازه ها در ساخت مجهول (هر دو شکل) در صورت وجود مفعول متممی در جمله
۱۴۱	.....۴-۳-۱-۴-۱-۴ مجهول های مبهم و مجهول های غیر مبهم
۱۴۱	.....۱-۴-۳-۱-۴-۱-۴ مجهول های غیر مبهم
۱۴۴	.....۵-۳-۱-۴-۱-۴ تصریف ساخت مجهول در صیغگان مختلف
۱۴۴	.....۱-۵-۳-۱-۴-۱-۴ حال اخباری

- ۱۴۴ ..... ۱-۳-۵-۲- حال التزامی
- ۱۴۵ ..... ۱-۳-۵-۳- حال مستمر
- ۱۴۵ ..... ۱-۳-۵-۴- گذشته ساده
- ۱۴۶ ..... ۱-۳-۵-۵- گذشته استمراری
- ۱۴۷ ..... ۱-۳-۵-۶- گذشته مستمر
- ۱۴۷ ..... ۱-۳-۵-۷- گذشته دور
- ۱۴۸ ..... ۱-۳-۵-۸- گذشته التزامی
- ۱۴۸ ..... ۱-۳-۶- مقید بودن گشتار مجهول در گویش
- ۱۵۰ ..... ۱-۳-۷- بسامد جملات مجهول در گویش
- ۱۵۴ ..... ۲- سببی سازی
- ۱۵۴ ..... ۱-۲- ساخت های سببی ترکیبی
- ۱۵۵ ..... ۱-۲-۱- انواع ساخت های سببی ترکیبی
- ۱۵۹ ..... ۱-۲-۲- ساخت های سببی ترکیبی متضمن معنای ضمنی مثبت
- ۱۶۰ ..... ۱-۲-۱-۲- سببی های فاعلی - التزامی
- ۱۶۰ ..... ۱-۲-۱-۳- سببی های غیر مقید
- ۱۶۱ ..... ۱-۲-۱-۲-۱- صورت های مختلف جمله متمم سببی غیر مقید
- ۱۶۷ ..... ۱-۲-۱-۲-۲- ویژگی های معنایی سببی های غیر مقید
- ۱۶۹ ..... ۱-۲-۱-۲-۲- سببی های اجازه ای
- ۱۶۹ ..... ۱-۲-۱-۲-۱- صورت های مختلف جمله متمم سببی اجازه ای
- ۱۷۰ ..... ۱-۲-۱-۲-۲- ویژگی های معنایی سببی اجازه ای
- ۱۷۲ ..... ۱-۲-۲- سببی های مفعولی - التزامی (سببی های اجباری)
- ۱۷۳ ..... ۱-۲-۱-۲-۱- صورت های مختلف جمله متمم
- ۱۷۵ ..... ۱-۲-۲-۲-۲- ویژگی های معنایی سببی های اجباری
- ۱۷۶ ..... ۲-۲- ساخت های سببی ساده
- ۱۷۷ ..... ۱-۲-۲- سببی های ریشه ای
- ۱۸۰ ..... ۲-۲-۲- سببی های تکوازی
- ۱۸۱ ..... ۱-۲-۲-۲- مصدر افعال سببی تکوازی در گویش و مقایسه آن با برخی از دیگر گویش های شرق گیلان
- ۱۸۱ ..... ۲-۲-۲-۲- سیر افعال سببی تکوازی از منظر تاریخی در زبان گیلکی و مقایسه آن با زبان فارسی
- ۱۸۲ ..... ۳-۲-۲-۲- تجلی افعال سببی تکوازی در زمان های مختلف در گویش و مقایسه آن با برخی از دیگر گویش های شرق گیلان
- ۱۸۳ ..... ۱-۳-۲-۲-۲- حال التزامی
- ۱۸۴ ..... ۲-۳-۲-۲-۲- حال مستمر
- ۱۸۵ ..... ۳-۳-۲-۲-۲- گذشته ساده
- ۱۸۶ ..... ۳-۲-۲-۲-۲- گذشته استمراری
- ۱۸۷ ..... ۵-۳-۲-۲-۲- گذشته نقلی
- ۱۸۷ ..... ۶-۳-۲-۲-۲- گذشته التزامی
- ۱۸۸ ..... ۷-۳-۲-۲-۲- گذشته بعید

۱۸۸	..... گذشته مستمر
۱۸۹	..... آینده
۱۸۹	..... حال اخباری
۱۹۷	..... فهرست افعال سببی تکوازی در گویش و ویژگی های نحوی و معنایی آن ها
۲۰۴	..... سببی های کمکی
۲۰۶	..... ترتیب کلمات اصلی و جفت های همبستگی
۲۱۴	..... جفت همبستگی حرف اضافه و گروه اسمی
۲۱۶	..... جفت همبستگی اسم مرجع و بند موصولی
۲۱۷	..... جفت همبستگی اسم و اضافه ملکی (مضاف و مضاف الیه)
۲۱۸	..... جفت همبستگی صفت و عبارت معیار در ساخت مقایسه ای
۲۲۰	..... جفت همبستگی فعل و گروه های حرف اضافه درون فعلی
۲۲۱	..... جفت همبستگی فعل و قید حالت
۲۲۲	..... جفت همبستگی فعل «بودن» و گزاره آن
۲۲۳	..... جفت همبستگی فعل «خواستن» و جمله یا فعل وابسته به آن
۲۲۴	..... جفت همبستگی فعل کمکی نشان گر زمان و نمود و فعل اصلی
۲۲۴	..... جفت همبستگی متمم ساز و جمله
۲۲۵	..... جفت همبستگی فعل و فاعل
۲۲۶	..... جفت همبستگی وابسته ساز قیدی و جمله وابسته/پیرو
فصل پنجم: خلاصه و نتیجه گیری	
۲۳۴	..... مقدمه
۲۳۴	..... ۱-۵- خلاصه و نتیجه گیری
۲۳۴	..... ۱-۱-۵ بازگویی پرسش ها و فرضیه های پژوهش
۲۳۴	..... ۲-۱-۵ جمع بندی
۲۳۴	..... ۱-۲-۱-۵ جمع بندی الف
۲۳۶	..... ۲-۲-۱-۵ جمع بندی ب
۲۳۷	..... ۳-۲-۱-۵ جمع بندی ج
۲۳۹	..... ۲-۵ پیشنهادهایی برای پژوهش های بعدی
۲۴۱	..... کتابنامه
۲۴۵	..... واژه نامه فارسی - انگلیسی
۲۵۰	..... واژه نامه انگلیسی - فارسی

نقدیم به گل های زیبای باغ بهشت

پسر و مادر

تشکر و قدردانی

مَنّت خدای را عزّوجلّ که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت.

خدای را سپاس می گویم که توفیق فرمود تا گامی هر چند ناچیز در عرصه حفظ و ثبت بخشی از میراث فرهنگی بشری این مرز و بوم بردارم. بی تردید، آغاز، ادامه، و انجام پایان نامه حاضر مرهون حمایت های بی دریغ، نکته سنجی ها، و رهنمون های اُستاد ارجمندم جناب دکتر محمد دبیر مقدم است که راهنمایی این پایان نامه را به عهده داشته اند. ایشان ضمن ارائه منابع مفید جهت پژوهش، باصبر، دقّت، و وسواس علمی خود خطّ به خطّ پایان نامه را مطالعه نموده و نقائص کار را گوشزد نموده اند. بی گمان بدون مساعدت های ایشان پشت سرگذاردن دشواری های کار، میسر نمی شد. از صمیم قلب سپاسگزار ایشانم. از اُستاد بسیار عزیزم سرکار خانم دکتر بلقیس روشن در مقام اُستادمشاور نیز که چه در دوران دانشجویی و چه در تهیه و تکمیل پایان نامه همواره مرا دلسوزانه راهنمایی نموده اند و از اشارات ارزنده ایشان در طول مسیر بهره برده ام بی نهایت سپاسگزارم. حضور ایشان همواره دلگرم کننده و مشوق راه من بوده است.

هم چنین از اُستاد عزیز، جناب دکتر سید مهدی سمائی که علاوه بر مطالبی که به من آموختند در انتخاب موضوع تحقیق مرا یاری کردند، تشکر و قدردانی می نمایم.

نیز بدین وسیله از تمام استادان بزرگوار گروه زبان شناسی دانشگاه پیام نور که طی دوران دانشجویی از آنان بسیار آموختم، به ویژه جناب دکتر بهمن زندی، ریاست محترم دانشکده علوم انسانی دانشگاه پیام نور، جناب دکتر سید علی میر عمادی به خاطر تحلیل های زیبا و دلنشین نحوی شان ضمن تدریس، و جناب دکتر یحیی مدرّسی از صمیم قلب سپاسگزارم. تلاش های جناب دکتر محمود حقّانی و دکتر اردشیر ابراهیمی را نیز به خاطر مساعدت های بی دریغ شان در تهیه و یافتن منابع تحقیق ارج می نهم.

در پایان نیز، از تمام گویشورانی که صبورانه و با روی خوش به پرسش های نگارنده پاسخ دادند و بدون یاری آن ها این پژوهش امکان پذیر نبود، کمال تشکر را دارم. از مادر مهربان و پدر دلسوزم که همیشه روشنی بخش چراغ زندگی ام و پشتوانه من در تهیه پایان نامه از همان آغاز تا بدین انجام بوده اند تشکر می نمایم. تلاش خواهر عزیزم را نیز به خاطر آن که در تمام مراحل نوشتن پایان نامه بی هیچ وقفه ای مشوق و یاریگر من بوده است، می ستایم.

گوش رودسری صحنه سرا متعلق به شاخه شمال غربی زبان های ایرانی است. این گوش در زمره گوش های شرق گیلان است. این پایان نامه با عنوان «توصیف برخی ویژگی های واجی، ساخت واژی، و نحوی گوش رودسری صحنه سرا» سعی دارد تا ضمن توصیف مختصری از نظام واجی و برخی ویژگی های ساخت واژی این گوش، بیش تر توجه خود را به سه ساخت نحوی مشتمل بر مجهول سازی، سببی سازی، و ترتیب سازه ها در گوش معطوف دارد و حتی الامکان به مواردی از تأثیرپذیری این گوش از زبان فارسی معیار در نتیجه برخورد زبانی اشاره نماید. روش پژوهش بر پایه روش مشاهده وهم زمانی، پرسش نامه ای، و میدانی استوار است جامعه آماری نیز روستای صحنه سرا با تعداد حد اقل دوازده نفر حجم نمونه است که صدای گویشوران با دستگاه ضبط صوت، ضبط گردید. پایان نامه حاضر مشتمل بر پنج فصل و یک واژه نامه است. فصل اول، به بیان کلیات پیرامون انگیزه ها و ضرورت انجام تحقیق، اهداف پژوهش، روش پژوهش، جامعه آماری، سؤالات پژوهش و فرضیات تحقیق، کلیات پیرامون روستای صحنه سرا، توضیحاتی در تمایز زبان و گوش و لهجه، موقعیت زبان گیلکی در میان زبان های ایرانی، موقعیت گوش رودسری صحنه سرا در میان دیگر گوش های زبان گیلکی، و پیشینه تحقیق می پردازد. در فصل دوم، نظام آوایی و ساختمان هجا در این گوش بررسی می شود. فصل سوم، خلاصه ای از مقولات کلام در این گوش را پیش رو می گذارد. فصل چهارم، که بدنه اصلی این پژوهش است، سه مبحث مجهول سازی، سببی سازی، و ترتیب سازه ها را در بر دارد. در مجهول سازی، دو شکل الف- ترکیب اسم مفعول و فعل کمکی bo:-n 'شدن' و ب- ترکیب صفت و فعل کمکی bo:-n در ساخت جملات مجهول در این گوش ارائه می شود. ساخت های سببی نیز به دو گروه کلی ساخت های سببی ترکیبی و ساده تقسیم می شوند که سببی های تکواژی خود دسته ای از ساخت های سببی ساده اند. و در ترتیب سازه ها به ترتیب کلمات اصلی و جفت های همبستگی در گوش موردنظر در انطباق با جهانی های ترتیب سازه ها پرداخته و نشان داده می شود که با استناد به ۱۳ جفت همبستگی شناسایی شده در این گوش در چارچوب «نظریه جهت انشعاب» درایر، این گوش به مانند زبان های OV رفتار می کند. فصل پنجم، شامل خلاصه و نتایج به دست آمده از تحقیق همراه با ارائه پیشنهادهایی برای پژوهش های بعدی است.

کلید واژه ها: مجهول سازی، سببی سازی، ترتیب سازه ها.

نشانه های قراردادی

واج نویسی	/ /
آوانویسی	[ ]
مرز تکواژ	-
کشیدگی واکه	:
تکیه	'
تبدیل می شود به	→
نشانه اختیاری بودن	( )
امکانات چند گانه در یک نقطه	{ }
تکواژ صفر	$\emptyset$
واکه	V
واج میانجی (که در ترکیب ها به دلیل ممنشینی دو واکه ظهور می یابد)	-y-
معادل است با	=

فصل اول

کلیات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ.^۱

«بیان» یا «قوه نطق»، و به تبع آن زبان و گفتار، موهبتی است خدادادی که تنها به نوع انسان عطاء شده است. این استعداد فطری و مختص انسان که مهم ترین وسیله ارتباطی بشر و در واقع سرمنشاء تمامی فعالیت های اجتماعی اوست، آن چنان در تاروپود زندگی انسان ها به هم تنیده شده است که بی هیچ تلاش آگاهانه ای آن را به کار می گیرند و غالباً بسیار ساده و به دور از هرگونه پیچیدگی پنداشته می شود. حال آن که، زبان خود مملو از پیچیدگی ها و ظرافت کارهای شگفت انگیز و در خور تأملی است که طی مطالعه آگاهانه آن یکی پس از دیگری رخ می نمایند. این مطالعه آگاهانه در پرتو «علم زبان شناسی» رقم می خورد؛ به عبارتی، «زبان شناسی» مطالعه و توصیف علمی زبان است. هرچند «علم زبان شناسی» در کشف اسرار و عجایب زبانی، پله های ترقی را یکی از پس دیگری در نور دیده اما هنوز بسیاری از مسائل نامکشوف پیرامون آن وجود دارد که بر زبان شناسان است در رهگذر زمان به کشف آن ها همت گمارند.

یکی از شاخه های علمی زبان شناسی، گویش شناسی است که به گردآوری گویش ها و توصیف علمی آن ها می پردازد. گویش شناسان، توزیع صورت های زبانی را در یک منطقه جغرافیایی معین مطالعه و توصیف می نمایند (آنتونی آراتو، ترجمه یحیی مدرسی، ۱۳۷۳، صص ۴۳ و ۴۴). گویش های یک زبان در واقع بازتابی از تمدن و فرهنگ سرزمین مردمان آن زبان است و دستاوردهای پژوهش پیرامون آن ها، می تواند در تحقیقات زبانی، جامعه شناختی، تاریخی، ادبی، مردم شناختی و مانند آن سودمند باشد.

در کشور ما ایران، برکسی پوشیده نیست که زبان ها و گویش ها در سایه نفوذ زبان فارسی معیار هم چنان رنگ می بازند و از بین می روند. در این میدان، بررسی گویش ها که خود بخشی از علم زبان شناسی عملی محسوب می شود در شناخت و حفظ و ثبت فرهنگ اصیل این مرزوبوم، گامی بسیار مؤثر است. این رساله نیز به نوبه خود تلاشی است در جهت حفظ و ثبت گویشی از این سرزمین، که به اعتقاد نگارنده همواره باید در انجام این دست پژوهش ها تعجیل شود چرا که به طور حتم باگذشت زمان، حتی دیگر فرصت داشتن گویشوران ناب را نیز پیدا نخواهیم کرد. این گویش، گویش رودسری صحنه سرا است موسوم به یکی از گویش های زبان گیلکی. زبان گیلکی، دارای گویش های متنوعی است که با یکدیگر اختلاف فاحشی دارند. این اختلاف گاهی اوقات کاملاً

۱- قرآن مجید، سوره الرحمن، آیات شریفه ۱-۴.

محسوس است به گونه ای که فهم گویش مردم شهرهای متفاوت استان گیلان برای یکدیگر دشوار است و این خود نیازمند آن است که هر کدام از آن ها به طور جداگانه توصیف زبان شناختی گردند؛ هر چند که این گونه توصیفات و پژوهش های گویش شناختی که به واقع تمامی آموخته های یک زبان شناس را محک می زند، بسیار وقت گیر بوده و دقت و حوصله بی پایانی می طلبد. نگارنده نیز در طول این پژوهش که بیش از یک سال به طول انجامید با مشکلاتی از جمله تفهیم موارد خواسته شده در پرسش نامه ی هدایت شده به گویشوران و یافتن معادل دقیق برای آن ها در گویش به خصوص در مباحث نحوی، که کالبد اصلی این رساله است، مواجه بود ضمن آن که جمع آوری داده ها به علت دوری مسافت و تجزیه و تحلیل داده ها وقت و انرژی بسیاری طلب می کرد.

پژوهش حاضر بر آن است تا با استمداد از جدیدترین یافته های علم زبان شناسی به توصیف برخی ویژگی های واجی، ساختوازی، و نحوی گویش رودسری صحنه سرا پردازد و نیز در مباحث مربوط حتی الامکان گوشه هایی از تاثیرپذیری گویش رودسری صحنه سرا را از زبان فارسی معیار نشان دهد. این توصیف که در نوع خود اولین توصیف زبانشناختی بر روی گویش رودسری صحنه سرا است در قالب پنج بخش به شرح زیر تنظیم شده است:

در فصل اول زیر عنوان کلیات به بیان انگیزه ها و ضرورت انجام تحقیق، اهداف پژوهش، روش پژوهش، جامعه آماری، سؤالات پژوهش و بیان فرضیات، کلیاتی پیرامون روستای صحنه سرا، توضیحاتی در تمایز زبان و گویش و لهجه، موقعیت زبان گیلکی در میان زبان های ایرانی، موقعیت گویش رودسری صحنه سرا در میان دیگر گویش های زبان گیلکی، و در نهایت پیشینه تحقیق پرداخته می شود. در فصل دوم، نظام آوانسی گویش رودسری صحنه سرا و ساختمان هجا در این گویش بررسی می شود. فصل سوم، به طور خلاصه تصویری کلی از مقولات کلام در این گویش به دست می دهد. فصل چهارم، که در واقع پیکره اصلی رساله حاضر را در بر می گیرد و آن را از دیگر پژوهش های انجام شده بر روی زبان گیلکی متمایز می سازد، توصیف مجهول سازی، سببی سازی، و ترتیب کلمات اصلی و جفت های همبستگی در این گویش است. فصل پنجم، در بردارنده خلاصه و نتایج به دست آمده از تحقیق و ارائه پیشنهادهایی برای تحقیقات بعدی است.

۱-۲- اهداف پژوهش

زبان ها در برخورد و رویارویی با یکدیگر دچار تغییر و دگرگونی می شوند. زبان گیلکی و گویش های آن نیز از این قاعده مستثنی نیستند. با نگاهی واقع گرایانه باید گفت که به دنبال برخورد زبانی ای که میان جامعه گیلک زبان و فارسی زبان وجود دارد، زبان فارسی به عنوان لایه زیرین و زبان گیلکی و به تبع آن گویش رودسری صحنه سرا به عنوان لایه زیرین عمل می کند. تغییر در ابزار و شیوه زندگی امروزی و از بین رفتن تدریجی روش های سنتی، مهاجرت به شهرها، وجود رسانه های گروهی، افزایش سواد آموزی، و دیگر تحولات سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، علمی، صنعتی، و مانند آن همه و همه در زمره عوامل تأثیرپذیری گویش رودسری صحنه سرا، از زبان فارسی هستند. در صحنه سرا، امروزه دیگر کم تر شاهد آن هستیم تا کودکان به زبان مادری خود سخن گویند بلکه والدین آن ها همواره تلاش می کنند تا به زبان فارسی با آنان سخن گویند. گویی سخن گفتن به زبان فارسی برای فرزندانمان نوعی تشخیص، اعتبار، و غرور اجتماعی و فرهنگی به بار می آورد و سخن گفتن به گویش صحنه سرائی برابر با شکستن این غرور است. از این رو می توان پیش بینی نمود که در آینده ی نه چندان دور شاهد زوال و نابودی این گویش به مانند بسیاری دیگر از گویش های ایرانی باشیم. بنابراین، هدف از این پژوهش توصیف مختصر نظام واجی، برخی ویژگی های ساخت واژی، و برخی ویژگی های نحوی گویش رود سری صحنه سرا و مقایسه آن با زبان فارسی است. هم چنین ضمن این توصیف اشاراتی نیز به موارد تأثیر پذیری گویش رود سری صحنه سرا از زبان فارسی می شود. امید که این توصیف، تلاشی باشد در راستای ثبت گویش رود سری صحنه سرا.

نتایج این تحقیق می تواند در بررسی روند تغییر زبان گیلکی، تهیه ی اطلس گویش ها، نگارش دستور زبان گیلکی، نگارش واژه نامه زبان گیلکی، پژوهش در مورد زبان های ایرانی، و به عنوان پیش زمینه ای برای تحقیقات بعدی بر روی زبان گیلکی راهگشا باشد.

۱-۳- روش پژوهش

از آن جا که این پژوهش هم ویژگی های زبانی گویش رود سری صحنه سرا را مد نظر قرار می دهد و هم تا حدودی به وضعیت اجتماعی و کاربردی آن می پردازد، روش پژوهش بر پایه روش مشاهده ای و هم

زمانی،^۱ پرسش نامه ای، و میدانی بنا نهاده می شود. افزون بر آن، به دلیل نبودن نظام نوشتاری در این گویش، ملاک پژوهش، زبان گفتاری خواهد بود.

در این پژوهش، نگارنده با وجود آن که در معرض گویش رود سری صحنه سرا در خانواده بوده و لذا از شَمّ زبانی این گویش برخوردار است، اما جهت افزایش اعتبار داده های زبانی با وسواس عمل نموده و علاوه بر شَمّ زبانی خود، مستقیماً در میدان و عرصه زبان و در میان سخنگویان بومی و ترجیحاً کهنسال این گویش وارد شده است. بدین صورت که در وهله اول، پرسش نامه ای فراهم آورده است و از گویشوران خواسته تا به پرسش های آن به طور شفاهی پاسخ دهند تا بتواند اطلاعات مورد نظر واجی، واژگانی، و نحوی را از آن داده ها استخراج نماید (پرسش نامه هدایت شده). سپس به عنوان مکمل این وضعیت، شرایط طبیعی^۲ نیز ایجاد نموده و از افراد خواسته تا خاطراتشان را بگویند که این هم به نتیجه گیری نهایی کمک می کند (پرسش نامه غیر هدایت شده). البته در هر دو مورد فوق، ضبط گفتاری به گونه ای انجام پذیرفته که گویشوران از وجود آن مطلع نشوند. محقق پس از به دست آوردن داده های زبانی، نسبت به ثبت داده های زبانی اقدام نمود و پس از گردآوری و دسته بندی آن ها، به کشف روابط و پیدا نمودن قواعد نظام مند میان آن داده ها پرداخت. در برخی موارد، محقق از نتایج پژوهشگران پیش از خود نیز بهره گرفت و سعی نمود حتی الامکان در بیش تر موارد مقایسه ای سودمند بین نتایج حاصل از داده های گویش رودسری صحنه سرا با برخی از دیگر گویش های هم جوار منطقه و نیز با زبان فارسی انجام دهد. یافته های این تحقیق بر اساس داده های آن و پژوهش های پیشین بوده و به دور از هر گونه احساسات فردی و تعصبات قومی صورت می پذیرد.

۱-۴-جامعه آماری

جامعه آماری در این تحقیق، محدود به روستای صحنه سرا از توابع شهرستان رودسر در استان گیلان است که در گفتار آنان و گفتار گویشوران رودسری رود سر تفاوت هایی به چشم می خورد. در این جامعه آماری، سه گروه سنی مختلف از گویشوران مورد بررسی قرار می گیرند. گروه سنی جوان ۲۵-۲۰ سال، گروه سنی میان سال ۴۵-۴۰ سال، و گروه سنی مسن ۶۰ سال به بالا. از هر گروه سنی حداقل چهار گویشور شامل دو زن و دو مرد

1. synchronic
2. natural speech

انتخاب شدند که مجموعاً تعداد حداقل دوازده نفر حجم نمونه بوده است. افزون بر آن، در صورتی که در مورد ساختی نیاز به تعداد بیش تری گویشور احساس گردیده، قطعاً از گویشوران بیش تری بهره گرفته شده است.

۱-۵- پرسش ها و فرضیه های پژوهش

مجموعه پرسش ها و فرضیه های متناظر با آن ها در این پژوهش به شرح زیرند:

- پرسش ۱- ساخت مجهول در گویش رودسری صحنه سرا چگونه عمل می کند؟
  - پرسش ۲- ساخت سببی در گویش رودسری صحنه سرا چگونه است؟
  - پرسش ۳- تحلیل ترتیب سازه ها در گویش رودسری صحنه سرا چگونه است؟
- فرضیه ۱- ساخت مجهول در گویش رودسری صحنه سرا به صورت ترکیبی است.
- فرضیه ۲- گویش رودسری صحنه سرا هم ساخت سببی تکواژی و هم ساخت سببی ترکیبی دارد.
- فرضیه ۳- ساخت ترتیب سازه ها در گویش رودسری صحنه سرا منطبق با جهانی های بحث ترتیب سازه ها است.

۱-۶- کلیاتی پیرامون روستای صحنه سرا از توابع رودسر

۱-۶-۱- موقعیت جغرافیایی منطقه (همراه با نقشه)

شهرستان رودسر، واقع در استان گیلان، دارای ۶ شهر به نام های املش، چابکسر، رحیم آباد، رودسر، کلاچای، و واجارگاه است که مرکز این شهرستان، شهر رودسر است. شهرستان رودسر دارای ۳ بخش و ۱۱ دهستان مشتمل بر ۵۵۶ آبادی (روستا، مزرعه، و مکان) است (اصلاح عربانی، ۱۳۷۴، ج اول، ص ۴۸). یکی از دهستان های آن، دهستان چینی جان است با ۲۱ آبادی که از جمله این آبادی ها می توان به صحنه سرا، چینی جان، تمیجان، کلکاسرا، و مازندران محله اشاره نمود (همان منبع، ص ۴۹). رودسر از توابع را نکوه بود و نام پیشین آن کوتم بود که اعراب نام آن را به هوسم تغییر دادند. این شهرستان از شمال و شمال خاوری به دریای خزر، از سمت جنوب خط الرأس به ارتفاعاتی که میان گیلان و قزوین واقع شده، از سمت خاور به شهسوار (تنکابن)، و از باختر به لنگرود و دیلمان محدود شده است (مرعشی، ۱۳۸۲، ص ۲۳۶). صحنه سرا در جنوب رودسر مابین روستاهای مازندران محله و تمیجان واقع است.